

ZORGGROEP MULTIVERSUM

IEDER VERHAAL TELT

Eveline Neiryck

Lies Taghon

Gauzz- outreach

AMBULANTE
GGZ

GGZ IN EIGEN
LEEFOMGEVING

MAATSCHAPPELIJK
HERSTEL EN GGZ

GGZ IN
HET ZIEKENHUIS

WONEN EN
GGZ

***Ik zie dwang, ik zie drang,
ik zie...euh?!***

Dwang en drang bij mensen met een
verstandelijke beperking (en ASS).
Kaders en handvatten uit de praktijk

STEL...

Dwangstoornis (Menno Oosterhoff , boek Vals alarm)

Dwang is een overmatige vrees voor kleine onvolkomenheden in orde, symmetrie, perfectie, veiligheid of zekerheid

Uitoefenen van de geruststellende compulsies: rust op korte termijn maar maakt gevoeliger voor de gebeurtenissen die de onrust uitlokken.

Lijdensdruk, “het moet”, intrusief en ongewenst, probeert zich te verzetten tegen dwanggedachte

Het is een uit zichzelf standhoudend en versterkend proces dat zo snel mogelijk moet worden behandeld

Psycho-educatie en gedragstherapie: exposure zonder dwingen + responspreventie, nl stoppen met compulsies want fout leerpatroon (onrust leren verdragen) + ev medicatie

	Dwanghandeling of compulsie (angst-dwang)	Dranghandeling of impulsie (impuls-dwang)	Tic
Denken En Gevoel	Vaak onderliggende dwanggedachte vertrekkend uit gevoel van angst (ontstellend gevoel van dreiging) → Harm avoidance	Drang om iets in orde te maken vertrekkend vanuit een obsessieve onrust die eerder veel ongemak geeft ipv angst → Feelings of incompleteness	Geen onderliggende gedachte Wordt vaak vooraf gegaan door onprettig lichamelijk gevoel
Doel	Manier om te her-stellen. Gericht op het voorkomen van de ramp, tegen de onrust in.	Drang ontladen	Geen doel of onprettig gevoel ontladt in de tic Premonitory urge verlichten
Inzicht	'Ik-vreemd' – ik moet het doen	Soms 'Ik-vreemd'	Soms als storend ervaren Meestal niet 'ik-vreemd'
Vorm	Complex volgens vaste regels (vb. aantal keren moeten open en dicht draaien) Kan ook innerlijk zijn (mentale compulsie, vb moet alle ramen tellen of...)	Presenteert zich als een impuls om iets in orde te maken Kan ook innerlijk zijn (vb. eindeloze lijstjes in hoofd)	Niet ritmisch Kort Abrupt en explosief Gelaat, nek, arm, schouder Vorm wisselt Soms tic-vrije periode

VB, lage E.O., ASS

Rigiditeit in denken	Zwart/wit Vaste overtuigingen Mentale perseveraties
Preoccupaties	Intense fixatie op 1 onderwerp of voorwerp Kan er niet genoeg van krijgen
Stereotypieën	Motorisch of verbaal
'Desire for sameness'	Routine (terugkerende bezigheid). Ritueel (opeenvolging van handelingen in een bepaalde volgorde) Angst voor wat nieuw is Weerstand verandering

VB, lage E.O., ASS

Betekenenissen en functies van herhaalgedrag bij de doelgroep:

Bron van plezier,
bezigheid, ontspanning

Reductie van stress en
angst, spanning afleiden

Zintuiglijke stimulatie:
repetitief gedrag als
zelfstimulering

Zintuiglijke deprivatie:
repetitief gedrag om zich
af te sluiten bij
overprikkeling

Als reactie op
onzekerheden of
onduidelijkheden: zelf
voorspelbaarheid
creëren

Problemen met inhibitie:
begonnen handeling niet
kunnen stoppen

Geen nieuw gedrag
kunnen bedenken
(verbeeldingstekort)

Een vorm van
communicatie, manier
van contact

Controle proberen
krijgen op de omgeving

Meer grip proberen
krijgen op overgangen

Herhalen om
vaardigheid te leren
(repetito mater
studiorum est)

Dwang of Stereotypie?

-> Onderscheiden minder zinvol

- **Sterke symptoomoverlap**

Allesoverheersende onrust als rode draad

Bij stress toename van dwang

Opnieuw beginnen bij onderbreking

- **Hoge co-morbiditeit** tussen dwang, stereotypie, tic, drang

- “Ik-vreemde” of onderliggende angst of inhoud van dwanggedachte moeilijk te achterhalen: **te weinig introspectie, beperkte taal, weinig controle over eigen gedachten**

-> **HERHAALGEDRAG**

(BE)HANDELEN

Gangbare cognitieve gedragstherapie niet haalbaar

4 helpende vragen bij dwangmatig gedrag/herhaalgedrag bij doelgroep (Wilfried Peeters):

Is het gedrag **ongewoon**?
→ psycho-educatie
(rituelen bij mensen met
ASS of lage
ontwikkelingsleeftijd)

Is het gedrag **storend**?
→ schadelijk voor zelf of
ander? Interfereert met
werken of leren? Beperkt
mogelijkheden tot
integratie?

Storend **voor wie**?
→ bv verschil tussen
neurotypisch (geluk =
nieuwe betekenissen
ontdekken) en autistisch
(geluk = bekende prikkels
herhalen)

Heeft het
probleemgedrag ook
**voordelen of een
functie**? → enkel
wegnemen mits
adequater alternatief of
probleem opgelost

Vuistregel

Herhaalgedrag is slechts problematisch (dwangmatig):

- Als het blijft uitbreiden
- Als de persoon er zelf zichtbaar onder lijdt
- Als zelfs rustig en voorspelbaar couperen tot (auto-)agressie leidt

Vuistregel

Herhaalgedrag is slechts problematisch (dwangmatig):

- Als het blijft uitbreiden
- Als de persoon er zelf zichtbaar onder lijdt
- Als zelfs rustig en voorspelbaar couperen tot (auto-)agressie leidt

Uitgangspunten binnen Gauzz

- ‘Onvrij’ ‘vastgelopen/herhaal’-gedrag (richting dwang) = teken van stress, onrust, angst
 - waar zit stress en hoe wordt die gevoed (+ filmfragmenten en Ontdekkend kijken) en hoe verminderen (niet op dwang zelf inwerken) -> impact op de dwang evalueren
- Psycho-educatie (ook ifv verwerking en levende rouw)
- Temperen van té hoge verwachtingen / denken vanuit ontwikkelingskenmerk (niet volledig behandelbaar): manier van het zijn, dat uit de hand loopt)
- Inzetten op copingstrategieën
- Focus op relatie en in verbinding blijven en niet op gedrag. Relationeel (ipv inhoudelijk) communiceren en niet sanctioneren of kwaad worden. Uitgaan van niet kunnen en niet van niet willen; niet met opzet dwars doen. “ik zie dat je het moeilijk hebt, je weet dat ik jou wil helpen”. “zie mij graag”
- Winst: niet volledig wegnemen van dwang, maar terug meer gelukkige/ontspannen momenten met ‘flow’ zien, kortere rituelen, geen uitbreiding van rituelen, terug meer initiatief nemen. (stelling Peter Vermeulen: hoe gelukkiger, hoe minder autistisch (gedrag), niet omgekeerd!)

Adviezen bij dwangmatig herhaalgedrag

Preventie van dwangpatronen:

- Uitlokkende prikkels wegnemen
 - Bv voorwerp, bv. water, spiegel
 - Bv overgangen beperken
 - Bv activiteit (tijdelijk of definitief) uit programma halen
- Prikkeluitbreiding (bv. nieuwe activiteit): voorkeur voor niet te ordenen/passief te ondergaan prikkelaanbod (bv. snoezelen, zwembad, rijden met auto) + nadruk op belang van inspelen op de sensorische informatieverwerking van iedere cliënt
- Vrije tijd invullen door duidelijke activiteiten (bv. werksessie) of activiteiten met repetitief karakter inbouwen in programma bv schommelen, wandelen, tv of dvd (zelfde stukje steeds opnieuw bekijken),...

Adviezen bij dwangmatig herhaalgedrag

Beheersen van dwangpatronen:

- Gerichtheid op voorspelbare prikkels → herhaling is aangenaam en zinvol (doel is niet de herhaling wegnemen, maar wel herhaling binnen de perken en op geschikte momenten; verduidelijken wanneer wel/niet).
- Nieuwe dwanghandelingen onmiddellijk couperen!
- Anderen geen deel laten uitmaken van de routines
- Onderscheid routine en zelfbepaling:
 - Als het een standaardzinnetje is dat zich steeds herhaalt = routine → standaardantwoorden afspreken
 - Als het een zelfbepaling is (vb. goeiedag, ook goedemorgen – ik wil het zo horen, jij moet zeggen wat ik denk) → beter om te negeren, of hele tijd iets anders te zeggen en niet mee te gaan in zelfbepaling

Adviezen bij dwangmatig herhaalgedrag

Beheersen van dwangpatronen:

- Exposure met responspreventie
 - wat: fysiek blokkeren van dwangmatig gedrag (aangekondigd en gecontroleerd)
 - hoe: veiligheidstechnieken of fysieke barrière
 - opbouw: bestaande dwangpatronen één voor één aanpakken (tenzij: nieuwe situatie, bv. opname) + nieuwe dwanghandelingen onmiddellijk couperen
 - Voorwaarde: angst op hanteerbaar niveau houden (zodat er geen paniek ontstaat) door:
 - verloop dag en activiteiten volgens vaste en duidelijke routine (hulpmiddel: dagschema, werkschema, taakschema)
 - voorspelbare eindsignalen (wanneer ingrijpen): kans geven tot inperking dwangroutine in de tijd
 - tijd voor overgangen/activiteiten geven (tempo verlagen)
 - doseren van situaties waarin dwang onderdrukt moet worden: afwisseling met activiteiten waarin herhaling toegelaten is (o.a. vlak na couperen) bv repetitieve grofmotorische activiteiten (wandelen, fietsen, trampoline, schommelen), tv, snoezelen, rusten,...
 - transfert bewaken via aanleren technieken aan ouders/begeleiders

Casuïstiek: Aanmeldingsproblematiek

- Lange (ochtend-avond)routines: uren, steeds te laat op afspraak
- Elke ruimte in huis moet gecontroleerd worden
- Iedereen uit gezin wordt betrokken (deelnemer in ritueel of niet mogen rondlopen in huis)
- Lichten uit en gordijnen dicht
- Schoenen (zolen) mogen niet vuil worden
- Stappatronen
- Vele vragen (alles controleren en eisen dat het gecheckt wordt)
- Opdreunen zinnestjes
- Staren in bepaalde houding
- Tics keelgeluiden
- Vastlopen in kamermomenten in de leefgroep (alles verzetten, zelfde staarmomenten en stappatronen)

Casuïstiek: Hypotheses en aanpak

In kaart brengen van

- Dagingvulling, verwachtingen, relaties, kamermomenten (camera), overgangen, (on)duidelijkheden over de verschillende contexten, communicatie,...
- Helpende rituelen versus vastlopende, rol van omgeving daarin
- Uitlokkende factoren die dwang versterken

Gebrek aan invulling (teveel op kamer); onderstimulatie ;'vergeten worden' (heeft nood aan alleen zijn); teveel tijd om met hoofd bezig te zijn (willen controleren)

- SI : zintuigelijke potjes vullen en in evenwicht brengen
- Nieuw schema met activatie en variatie in activiteiten met 'flow', mogen zijn bvb.: fitnessstoestellen, basket, voetbal in de zaal, muzikale pak (vindt hij thuis geweldig) – muziek(instrumenten)– tovertafel– volksspelen– met broodplank pingpong spelen op tafel

Besmetting kamer

- Bepaalde kamermomenten eruit halen, deur op slot (want zocht nog op)

Overprikkeling en drukte in de groep, waardoor angst

- Beperken contacten met luide medegroepsgenoten, herindeling groepen en infrastructuur + 'ondertitelen' van lawaai, kamermomenten met plan en invulling en cirkelen door bgl (houden eigen klok bij om te gaan checken of alles ok is)

Casuïstiek: Hypotheses en aanpak

Onduidelijkheden

- visueel voorspelbaar dagverloop adhv pictogrammen + personeel + gezamenlijke afspraken, vb. hulp bij strikken schoenlinten ja dan neen
- waar dit lukt en nodig is: zo concreet mogelijk moment afspreken om de zaken in orde te maken die hij belangrijk vindt (en niet 'straks' maar wel na vier-uurtje
- voor de andere vele vragen: standaardantwoorden ("wat gaan we doen? - mama beslist" "welke trui ga jij aandoen – een mooie) + geruststellen en niet alles invullen maar naar 'huisje van leefgroep/tante...' verwijzen + online digitale kalender over de contexten heen
- weg van de verbale overvraging – meer focus op doen en sensatie

Casuïstiek: Hypotheses en aanpak

Vele overgangen

- beperken (extra overnachting in leefgroep in midden van de week – coronaperiode deed ook ‘deugd’: eerst lang in leefgroep, daarna lang thuis mits aanbod vanuit school door TOAH)

Uitlokkende prikkels (zeker thuis)

- wegnemen vb. matjes in living, handtas mama, kledij achter slot
- zeker bij NIEUWE dwanghandelingen vb. afdekken wasbak, wegnemen waterfles... -> wegnemen -> opluchting: “ja!”
- bepaalde activiteiten, vb. schommelen thuis – later terug ingevoerd
- vereenvoudigen: bepaalde DVD’s met verhaallijn die hij niet snapt, die hem zorgen baren
- functies veranderen: activiteiten niet meer in living maar in bijhuisje (thuis)
- Nieuw ochtendscript ’s morgens: muziekje, kamerdeur toe doen, toilet beneden ipv boven, overnemen: schoenen al klaar zetten (waardoor hij niet meer in berging moet – extra overgang), kledij direct in kast na pyjama aandoen (waardoor trigger in zetel wegvalt)...

Casuïstiek: Hypotheses en aanpak

Medicamenteuze oppuntstelling binnen wederzijds vertrouwen

Installeren verbinden tussen verschillende contexten

Voorspelbaar
couperen
gedrag thuis

- Mislukt: Schema : 1x checken, pictogrammen hier en nu
- Gelukt: vb wekkertje dat einde rituelen in bed aangeeft
- 1 ritueel doorbreken, bvb. niet kunnen vertrekken/buiten gaan door andere kortere routine aan te leren -> een nieuw script met andere uitgang die de wasplaats vermijdt
- Dagprogramma: koppelen van ontspannende, afleidende activiteit direct na 'gevaarzone'
- Eerst zaken uitproberen in minst 'besmette' context

- Vragen en bedenkingen?
- Pauze / Einde
- Tijd om de voordeur te gaan dichttrekken

